

Kronieke / Chronicles

Calvyn die juris

Johannes Calvyn (1509–1564) is gebore in Dijon in die Pikardië-provinsie van Frankryk. Hy het sy skoolopleiding in Parys ontvang en het gepromoveer as doktor in die Regte aan die Universiteit van Orleans. Na verdere studies in Bourges, keer hy terug na Parys, waar hy 'n verhandeling publiseer oor Cicero se *de clementia*. Op 1 November 1533, het Nicolaas Cop, die rektor van die universiteit en 'n vriend van Calvyn, 'n openbare lesing gegee waarin hy hom sterk uitgespreek het ten gunste van die opkomende Protestantisme. 'n Gedeelte van hierdie lesing is in Calvyn se lessenaar se laai gevind. Of dit die oorspronklike lesing of 'n afskrif was, is nie seker nie, maar die suspisie is gewek dat Calvyn eintlik die outeur was. Beide Cop en Calvyn het hulle uit die voete gemaak en Calvyn het hom uiteindelik in Geneve gevestig waar hy deur Gulliaume Farel oorreed is om leraar te word van die gemeente. Hy is op 23 April 1538 verban, maar het op 13 September 1540 teruggekeer om die res van sy lewe in Geneve deur te bring.¹

Calvyn was 'n onvermoeide werker, wat nooit meer as vyf uur per nag geslaap en een maal per dag geëet het nie. Hy het meer as vierduisend briewe geskryf, talle preke en uiteindelik sy Institute geskoei op dié van Justinianus.² Dit kan blote toeval wees, maar Calvyn het begin om sy Institute te skryf presies een millenium nadat Justinianus se Institute wetlike gesag ontvang het. Dit is egter veel makliker om te glo dat een van die grootste denkers van alle tye dit doelbewus gedoen het om sy solidariteit te betoon met hierdie keiser wie se groot doelwit dit was om die grootsheid van Rome te laat herleef.

Sy invloed op die reg oor die algemeen was omvattend. Hy het die skeiding tussen Staat en Kerk bepleit. Hy het volgehou dat die owerheid daar is vir die volk en nie die volk vir die owerheid nie. Berman³ beweer dat Calvyn 'n merkwaardige impak gemaak het op die ontwikkeling van die Westerse reg. Du Plessis merk op:

Hierdie *homiliae* van Calvyn word in resente werke oor sy regs- en staatsleer van besondere belang geag.⁴

Calvyn was 'n hervormer, maar in werklikheid het die reformasie ruim een honderd jaar voor sy geboorte begin met die aanvang van die Renaissance. Dit was die herontdekking van die Antieke Griekse en Romeinse kulture. Die republiek in Rome het tot 'n einde gekom in 27 v.C. toe die jeugdige Gaius Octavius die keiser Augustus geword het. Calvyn was 'n groot bewonderaar van Cicero, die moedige kampvegter vir die republiek.

---

1 Potgieter 1980:III; Praamsma 1953:9.

2 Venter 1927:27.

3 Berman 1985:30.

4 Du Plessis 1974:138.

Calvyn het die herlewing van die Klassieke verwelkom, maar hy was 'n regsgeleerde wat besef het dat al hierdie erfoed uit die Klassieke sou verwelk en verskrimpel as daar geen staat is wat die veelheid van regsbelange op die terrein van die staat kon integreer en beskerm nie.⁵ Hiervoor moes die Romeinse republikeinse ideaal herleef.

Vir hom was die Pous die laaste oorblyfsel van die keiserryk en deur hom te verwyder, het Calvyn geglo, sou hy die Renaissance verstewig. Na die val van die Wes-Romeinse ryk in 374 v.C. sou dit vir die verskillende gemeentes baie moeilik gewees het om te oorleef. Dit was lewensnoodsaaklik dat daar iemand sou wees wat die gemeentes tot een kerk kon saamsnoer. Hierin het die biskop van Rome die voortou geneem. Nie alleen het hy die leier op Kerklike terrein geword nie, maar hy het ook uitgebreide sekulêre magte bekom. Sommige state is direk deur die Pous regeer, terwyl sy biskoppe sleutelposisies in die ander beklee het. Dit was nogeens Rome wat sy vleuels oor die hele wêreld gesprei het. Kingsley⁶ verklaar:

Thus the Pope has become during the four centuries which followed the destruction of the Western Empire, the sole surviving representative of that Empire. He is the head of the '*gens togata*' of the '*Senatus Populusque Romanae*'. In him Rome has risen again out of the grave, to awe the peoples once more by the Roman *dominis umbra* and to found a new Empire: not as before, on physical force, and the awe of visible power; but the deeper and more enduring ground of spiritual force and the awe of the invisible world.

Calvyn het hom ten doel gestel om die Pous te reduseer tot sy oorspronklike posisie van biskop van Rome. Om sy posisie te behou, het die Pous gebruik gemaak van die leer van Pouslike onfeilbaarheid. Die Pouslike interpretasie van die Bybel was bindend. Gerugsteun deur die magtige Rooms Katolieke Kerk en beklee met patriargale aansien was die Pous dus in 'n baie gunstige posisie.

Dit was iets wat die Pous van die Romeinse Keisers geleer het. Aan die begin van die Romeinse prinsipaas het die keiser, Augustus, aan sekere uitgesoekte juriste die *ius respondendi* verleen wat prakties beteken het dat daardie juriste se regsmenings as gesaghebbend in die howe aangehaal kon word. Hoewel dit bedoel was om status te verleen aan die regspraak, het dit eintlik gedien om die keiser 'n voet in die deur te gee. Soos te begrype het die keiser die *ius respondendi* net verleen aan juriste wat hom goedgesind was.⁷

In die latere dominaat is wetlike gesag verleen aan die keiserlike briefwisseling wat die keiser in presies dieselfde posisie geplaas het as 'n juris met die *ius respondendi*. Dit het beteken dat enige iemand die keiser kon nader vir 'n uitspraak oor 'n regsaaengeleentheid. Dit het 'n einde gemaak aan die gee van regsmenings deur privaat juriste, omdat niemand so 'n regsmening sou verkies bo dié wat deur die keiser self gegee is nie.

---

5 Durand 1946:46; Gey van Pittius 1958:5.

6 1877:271.

7 Wolff 1964:108; Kunkel 1966:99.

Die keiser het natuurlik nie self die regsmenings geskryf nie. Dit is vir hom gedoen deur juriste in die keiserlike administrasie, wat seker nog meer as die republikeinse juris, toegerus met die *ius respondendi*, niks wou doen wat nie tot die keiser se voordeel was nie.⁸

Calvyn het besef dat as hy die Pous die stryd wou aansê sou hy dit op die Pous se eie terrein moes doen. Daarom het hy kommentare geskryf op feitlik elke boek in die Bybel, elke dag gepreek en 'n universiteit gestig waarin hy self lesings gegee het. Hy wou wys dat iemand anders net so goed as die Pous die Bybel kon interpreteer, of anders gestel, hy wou die Pous se *ius respondendi* uitdaag deur alternatiewe *responsa* te verskaf.

Watter uiteindelijke staatsvorm Calvyn in gedagte gehad het, is nie duidelik uit sy geskifte nie, en hy het ook nie lank genoeg gelewe om dit uit sy doen en late af te lei nie. Cicero was gekant teen enige vorm van outokrasie, maar het die daarstel van 'n *gubernator reipublicae* voorgestaan. Dit sou iemand wees met geen amptelike posisie in die Staat nie, maar wat deur sy voorbeeld en raad van agter die skerms kon regeer en in krisistye daadwerklik kon ingryp.⁹ Die dag tot dag se regering sou die verantwoordelikheid wees van ander mense.

Calvyn se posisie in Geneve het grootliks ooreengestem met Cicero se *gubernator reipublicae* terwyl hy hom nie werklik bekommer het oor watter regeringsvorm sou geld nie.

Historici sien dit as 'n onbegonne taak om die invloed van die Calvinisme ten volle te evalueer.¹⁰ Oor sommige van sy opvattinge is daar al hewig gedebateer en tot op hede nog geen uitsluitel gevind nie, soos byvoorbeeld die verband tussen die Calvinisme en die demokrasie¹¹ asook die reg van verset teen die owerheid.¹² Nietemin lewe ons in 'n wêreld wat in 'n baie groot mate deur Calvyn daargestel is.¹³

Soos hier aangetoon geld dit ook vir die regswetenskap.

Calvyn het 'n omvattende literatuur nagelaat waarvan nog nie eens alles vertaal is nie, maar vandag lewe ons in 'n wêreld waar die boekkultuur moes plek maak vir die kultuur van die televisie en die internet.

Talle meer mense het al vertalings van die Bybel gelees eerder as in die oorspronklike tale. Dieselfde geld vir die klassieke werke en dan natuurlik ook dié van Calvyn.

Om te verhoed dat hierdie uiters belangrike bron verlore gaan vir onder andere die Regswetenskap sal daar groter aandag aan Calvyn en dus ook die vertaling van sy werk bestee moet word.¹⁴

---

8 Wolff 1964:86; Kunkel 1966:121.

9 Dickinson 1963:317; Wagenvoort 1956:43.

10 Baron 1970:50.

11 MacNeill 1970:1.

12 Gey van Pittius 1958:22.

13 Doumergue 1970:4.

14 Lötter 2001:4.

BIBLIOGRAFIE

- BARON H
1970. Was Calvin's thought the inspiration for the earliest democratic revolts in Europe? Kingdon & Linder 1970:56-62.
- BERMAN HJ
1983. *Law and revolution, the formation of the Western legal tradition*. Cambridge: Harvard University Press.
- DOUMERGUE E
1970. General opinions on the problem. Kingdon & Linder 1970:1-15.
- DURAND JJF
1956. *Wysgerige grondslag van die ius resistendi by Calvyn*. Ongepubl MA-verhandeling. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.
- DU PLESSIS LM
1977. Calvyn oor die staat en die reg. Potchefstroom: *Wetenskaplike Bydraes van die PU vir CHO Reeks 4 Instituut vir die Bevordering van Calvinisme*.
- DICKSON J
1963. *Death of a Republic*. New York: The MacMillan Company.
- GEY VAN PITTIUS EF
1958. *Die staatsopvattinge van Calvyn*. Pretoria: NG Kerkuitgawes.
- KINGDON RND & LINDER B
1970. *Calvin & Calvinism, sources of democracy*. Lexington: DC Heath & Co.
- KINGSLEY C
1877. *The Roman and the Teuton*. London: MacMillan & Co.
- KUNKEL W
1966. *An introduction to Roman legal and constitutional history*. London: Oxford University Press.
- LÖTTER JN
2001. *Translating culture-specific elements in a South African novel for young adults. By die lêplek van die leeus*. Ongepubliseerde MA-minitiesis. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.
- MACNEILL JT
1970. Calvin's ideas still politically relevant today. Kingdon & Linder 1970:72-77.
- POTGIETER FJM
1980. *Calvyn vir vandag, dagstukke*. Kaapstad: Die Verenige Protes-tante Uitgewers.
- PRAAMSMA C
1953. *Calvijn*. Wageningen: NV Gebr Zomer en Keunings Uitgewersmaatschappij.
- VENTER EA
1972. *Calvyn en Calvinisme*. Bloemfontein: Sacum Bpk.
- WAGENVOORT H
1956. *Princeps, studies in Roman literature culture and religion*. Leiden: EJ Brill.
- WOLFF HJ
1964. *Roman law, an historical introduction*. Norman: University of Oklahoma Press.